

Raport z badań realizowanych w ramach projektu
Domu Kultury im. Wiktorii Kubisz w Bielsku-Białej
w ramach programu Narodowego Centrum Kultury
Dom Kultury+ *Inicjatywy lokalne 2013*

Dofinansowano ze środków Narodowego Centrum Kultury
w ramach programu **Dom Kultury+ *Inicjatywy lokalne 2013***

Zespół badawczy i realizacja badań: Anna Górka, Agnieszka Kawecka, Piotr Knaś, Iwona Kusak, Renata Morawska, Joanna Szczypa, Magdalena Tyniów

Identyfikacja wizualna projektu: Przemysław Dominik

Podstawa do badań ilościowych: ankieta dra socjologii Andrzeja Górnego, wykorzystana za zgodą Autora

Raport z badań ilościowych: Magdalena Świergolik

Koordinacja badań jakościowych: Anna Górka

Raport z badań jakościowych: Anna Górka

Prowadzenie badania fokusowego: Anna Górka, Piotr Knaś

Transkrypcja badania fokusowego: Dawid Karamon

Zebranie i opracowanie materiałów ze spotkań warsztatowych z młodzieżą: Agnieszka Kawecka, Renata Morawska

Opracowanie raportu zbiorczego (na podstawie raportu z badań jakościowych, raportu z badań ilościowych i materiałów ze spotkań warsztatowych z młodzieżą): Magdalena Świergolik

Redakcja i korekta broszury: Iwona Kusak, Renata Morawska

SPIS TREŚCI

1. IDEA I CEL PROJEKTU	5
2. METODOLOGIA BADAŃ	7
2.1. ZAŁOŻENIA PROJEKTU	7
2.2. PROBLEMATYKA BADAWCZA	7
2.3. METODY BADAWCZE	8
2.4. DOBÓR I CHARAKTERYSTYKA PRÓBY BADAWCZEJ	9
2.4.1. Badanie ilościowe	9
2.4.2. Badania jakościowe	10
2.5. PRZEBIEG BADAŃ	13
2.5.1. Badania ilościowe	13
2.5.2. Badania jakościowe	14
3. DIAGNOZA POTRZEBY I POTENCJAŁU KULTUROWEGO – WYNIKI BADAŃ	16
3.1. WYNIKI BADAŃ ILOŚCIOWYCH	16
3.2. WYNIKI BADAŃ JAKOŚCIOWYCH	20
3.2.1. Opis inicjatyw lokalnych i diagnoza potrzeb kulturalnych	20
3.2.2. Percepcja lokalnego obszaru aktywności własnej	22
3.2.3. Percepcja Domu Kultury – diagnoza, bariery i wyzwania	28
4. WNIOSKI I REKOMENDACJE	33
5. BIBLIOGRAFIA	36

1. IDEA I CEL PROJEKTU

Od 2 maja 2013 roku Dom Kultury im. Wiktorii Kubisz (Kubiszówka) w Bielsku-Białej, jako jedna z 50 placówek w Polsce, realizuje projekt w ramach programu Narodowego Centrum Kultury **Dom Kultury+ Inicjatywy lokalne 2013**.

Celem projektu, skojarzonego w identyfikacji wizualnej z hasłami **WSPÓLNIE LOKALNIE KULTURALNIE**, jest otwarcie Kubiszówki na mieszkańców Bielska-Białej, wspieranie oddolnych inicjatyw w kreowaniu życia kulturalnego, stworzenie warunków sprzyjających rozwojowi bezpośredniej współpracy i komunikacji na linii dom kultury – nowe osoby / pomysły / podmioty / grupy nieformalne / niewykorzystane dotąd przestrzenie publiczne. Wszystko w celu wypracowania nowej strategii działania domu kultury – jako miejsca innowacyjnego, otwartego na lokalną społeczność.

W ramach projektu przeprowadzono badania społeczne, pozwalające na lokalną diagnozę społeczno-kulturalną, użyteczną dla poznania zasobów kulturalnych i potencjalnych partnerów działań w strefie bezpośredniego i pośredniego oddziaływania Kubiszówki. Przyjęto optykę badania „ognisk” aktywności kulturalnej i przedsięwzięć animacyjnych, które warto sieciować, rozwijać, wspierać. Podjęto działania służące pobudzeniu aktywności obywatelskiej w przestrzeni kultury, a także odkrywaniu nowych możliwości współpracy domu kultury ze społecznością lokalną (przyp. realizatorów projektu: Kubiszówka dołączyła do bielskich domów kultury 1 lutego 2013 roku – po restrukturyzacji pozaszkolnej placówki oświatowej Centrum Wychowania Estetycznego).

Obszar badawczy obejmował miasto Bielsko-Białą, ze szczególnym uwzględnieniem dzielnicy Dolne Przedmieście, na terenie której znajduje się Dom Kultury im. Wiktorii Kubisz (ul. Słowackiego 27a), oraz osiedli: Mieszka I i Piastowskiego (dwa osiedla położone w bezpośredniej bliskości Kubiszówki). W trakcie zbierania materiałów do diagnozy obszar badawczy poszerzono o dzielnicę Górne Przedmieście, ze względu na konsekwentne

dopełnianie się obszarów Dolnego i Górnego Przedmieścia w ramach różnych wydarzeń kulturalnych oraz inicjatyw podejmowanych przez lokalnych aktywistów (co wynikało z badań prowadzonych na Dolnym Przedmieściu), jak również ze względu na przeprowadzkę Kubiszówki końcem sierpnia br. do nowej siedziby, zlokalizowanej już na terenie Górnego Przedmieścia (ul. Słowackiego 17).

Celem głównym I części projektu było wyłonienie od 3 do 7 inicjatyw, które zostaną zrealizowane jesienią 2013 roku (w okresie od 15 września do 30 listopada br.) przez liderów przedsięwzięć animacyjnych, edukacyjnych i kulturalnych, we współpracy/partnerstwie z Domem Kultury im. Wiktorii Kubisz.

W ramach rozpowszechnienia idei projektu podjęto szereg działań (spotkania, rozmowy telefoniczne, badania, piknik rodzinny, informacje w lokalnej prasie i na stronie Miejskiego Domu Kultury w Bielsku-Białej www.mdk.beskidy.pl). Powstała też specjalna strona projektu na Facebooku www.facebook.com/kubiszowka, prezentująca działania projektowe, gdzie opublikowane materiały można komentować i uzupełniać.

Kierownik Domu Kultury im. Wiktorii Kubisz oraz zespół projektowy składają serdeczne podziękowania wszystkim osobom, które zaangażowały się w projekt – uczestnikom spotkań, warsztatów, wywiadów, pikniku rodzinnego *Kubiszówka bliżej społeczności* (w tym wolontarystyczny współudział w organizacji części działań podczas pikniku) oraz innych przedsięwzięć związanych z projektem za wolę współpracy, zaangażowanie, poświęcony czas, otwartość i wszystkie zgłoszone inicjatywy.

2. METODOLOGIA BADAŃ

2.1. ZAŁOŻENIA PROJEKTU

Na początku prac określono dwa główne cele badawcze:

- kompleksową diagnozę potrzeb kulturalnych mieszkańców wybranych dzielnic Bielska-Białej,
- rozpoznanie opinii dotyczących aktywności i zaangażowania lokalnych animatorów działających w obszarze kultury ze szczególnym uwzględnieniem roli Domu Kultury im. Wiktorii Kubisz jako instytucji wspierającej i integrującej lokalne środowisko.

Rozpoznanie obu obszarów problemowych było niezbędne dla sporządzenia strategii działań Kubiszówki w dążeniu do aktywizacji społeczno-kulturalnej mieszkańców Bielska-Białej, a w szczególności obszarów Dolnego i Górnego Przedmieścia oraz osiedli Mieszka I i Piastowskiego. Istotnym elementem tak zakrojonego badania było również sformułowanie możliwie prawdopodobnych prognoz oraz propozycji podjęcia działań, które miałyby na celu podniesienie poziomu kapitału kulturowego mieszkańców Bielska-Białej zamieszkujących ww. dzielnice.

2.2. PROBLEMATYKA BADAWCZA

Główne cele badawcze zostały rozpisane na kilka problemów, które stały się podstawą do dalszego projektowania działań z zakresu wyboru metod i technik badawczych oraz konstrukcji narzędzi. Całość problematyki podzielono na dwa segmenty wynikające z wyszczególnionych celów głównych i uporządkowano według następującego schematu:

1. Potrzeby kulturalne mieszkańców dzielnic Bielska-Białej objętych badaniem

1. preferowane formy uczestnictwa w kulturze;
2. zaspokajanie potrzeb kulturalnych – bariery ograniczające aktywność kulturalną;
3. częstotliwość uczestnictwa w różnych formach kultury;
4. środki finansowe przeznaczone na uczestnictwo w kulturze;
5. obszary aktywności kulturalnej;

II. Postrzeżenie Domu Kultury im. Wiktorii Kubisz jako instytucji kultury wspierającej oddolne inicjatywy kulturalne oraz integrującej środowisko, dla którego działa

1. diagnoza lokalnego potencjału pod kątem percepcji przestrzeni miejskiej i wytypowania/wskazania animatorów zaangażowanych w działania na rzecz upowszechniania kultury w środowisku lokalnym;
2. ocena wsparcia środowiska w działaniach podejmowanych przez lokalnych animatorów kultury;
3. bariery i ograniczenia;
4. określenie możliwych form wsparcia ze strony Domu Kultury im. Wiktorii Kubisz;
5. wolontariat jako jedna z form aktywności społeczno-kulturalnej;
6. pomysły na nowe inicjatywy kulturalne.

2.3. METODY BADAWCZE

W celu realizacji szeroko zakrojonego projektu i znalezienia odpowiedzi na postawione pytania badawcze zdecydowano, że obowiązującą metodą będzie badanie o charakterze sondażowym¹, realizowane na terenie wybranych dzielnic Bielska-Białej (Dolne Przedmieście, Osiedle Mieszka I, Osiedle Piastowskie oraz dodatkowo: Górne Przedmieście).

W obrębie tak wybranej metody wykorzystano następujące techniki: ankieta, wywiad swobodny realizowany w oparciu o przygotowaną uprzednio listę dyspozycji, wywiad grupowy zogniskowany (focus) oraz aktywne i twórcze techniki badawcze użyte podczas zajęć warsztatowych (m.in. mapy myśli, metoda projektowa, formy dramowe). Badania były realizowane również

¹ Badania sondażowe sprawdzają się w sytuacji, gdy zebranie danych w celu opisu populacji zbyt dużej, by móc ją obserwować bezpośrednio. Dzięki doborowi próby można otrzymać grupę respondentów, których cechy odzwierciedlają cechy szerszej populacji, zaś ich opinie są reprezentatywne dla całej zbiorowości. Dzięki niej możemy się dowiedzieć o opiniach respondentów na temat interesujących na spraw. Stosujemy ją również w badaniach postaw, motywów i zainteresowań respondentów o badanym zjawisku, procesie, zdarzeniu (por. E. Babbie, *Badania społeczne w praktyce*, Warszawa 2003, s. 268).

podczas plenerowej imprezy *Kubiszówka bliżej społeczności* (m.in. warsztaty: chmura życzeń i ogród sztuki).

W opracowaniu wyników badań ilościowych dotyczących zależności pomiędzy zmiennymi posłużono się testem chi-kwadrat². Wszelkie obliczenia statystyczne zostały wykonane przy pomocy programu statystycznego SPSS 21.0 PL.

2.4. DOBÓR I CHARAKTERYSTYKA PRÓBY BADAWCZEJ

2.4.1. Badanie ilościowe

Rozpoznanie potrzeb kulturalnych mieszkańców wybranych dzielnic Bielska-Białej wymagało starannego doboru próby badawczej. Na początku przyjęto **podstawowe założenie**, że do badań zostaną zaangażowane osoby mieszkające na terenie wybranych dzielnic (Dolne i Górne Przedmieście, Os. Mieszka I, Os. Piastowskie) bądź silnie związane z nimi poprzez miejsce pracy i/lub uczestnictwo w różnych formach aktywności organizowanych na ich terenie. Przy doborze próby badawczej uwzględniono też następujące zmienne: **pleć** (kobiety i mężczyźni) oraz **wiek** (przyjęto podział próby badawczej z uwzględnieniem sześciu kategorii wiekowych: 15–18 lat, 19–25 lat, 26–35 lat, 36–45 lat, 46–60 lat, powyżej 60 lat)³. Wielkość próby badawczej wyniosła 104.

Z przeprowadzonych badań wynika, że struktura respondentów ze względu na ich płeć przedstawia się następująco: wśród ogółu 104 badanych osób, większość (76,9%, tj. 80 osób) stanowiły kobiety, zaś 17 przebadanych mężczyzn stanowiło 16,3% respondentów, 7 respondentów nie zaznaczyło płci. Pod względem wieku respondentów podział ten rozkłada się następująco: 15–18 lat – 16,3%, 19–25 lat – 3,8 %, 26–35 lat – 12,5%, 36–45 lat –

² dla testowania hipotezy o niezależności testowanych zmiennych jakościowych w zbiorowości generalnej z przyjętym 5-procentowym prawdopodobieństwem popełnienia błędu pierwszego rodzaju, czyli odrzucenia hipotezy, pomimo jej prawdziwości.

³ Zastosowany dobór próby badawczej określa się jako losową próbę warstwowo-kwotową. Zadaniem ankierów było dotarcie do osób o określonej płci, będących w konkretnym wieku, zamieszkujących wskazane rejony badawcze.

23,1 %, 46–60 lat – 18,3 %, powyżej 60 lat – 20,2 %. Badanie respondentów pod względem wykształcenia dało następujące wyniki: podstawowe/gimnazjalne – 15,4 %, zawodowe – 7,7%, średnie – 41,3%, wyższe – 29,8%. Wśród osób z wyższym wykształceniem najczęściej reprezentowani byli absolwenci kierunków: ekonomicznych, pedagogicznych, administracyjnych i technicznych. Respondenci zostali też poddani analizie pod kątem wykonywanego przez nich zawodu. Ze względu na ten podział najliczniej reprezentowaną profesją byli pracownicy handlu i usług 15,4%, osoby nieaktywne zawodowo 15,4%, pracownicy oświaty 8,7%, uczniowie 8,7% oraz pracownicy administracji – 6,7%.

2.4.2. Badania jakościowe

Dobór próby do badań jakościowych, realizowanych przy użyciu techniki wywiadu swobodnego został przeprowadzony z wykorzystaniem sieci kontaktów lokalnych instytucji i metody „kuli śnieżnej”, dzięki której zostały wskazane kolejne osoby, które zaangażowano do badania.

Wywiady przeprowadzono na próbie 22 osób dobrze zorientowanych w problematyce kulturalnej badanego obszaru – Bielska-Białej i okolic, zakorzenione w lokalnym środowisku i pełniące w nim istotne role instytucjonalne, jak również osoby nie sprawujące funkcji w żadnej instytucji, ale aktywne w obszarze działań kulturowych.

Wśród ekspertów społecznych, z którymi przeprowadzono wywiady swobodne znalazły się osoby pełniące następujące role/stanowiska:

- ✓ aktywistka młodzieżowa, pedagog szkolny,
- ✓ przewodniczący Rady Osiedla Piastowskiego,
- ✓ przedstawiciel Kawiarni Filozoficznej i Stowarzyszenia „Uwaga Kultura”,
- ✓ przedstawiciel grupy malarskiej „Antidotum”,
- ✓ przedstawicielka Stowarzyszenia „Montaż”, pomysłodawczyni oddolnego projektu kulturalnego,
- ✓ przedstawiciel Fundacji Wspierania Działań Kulturowych i Społecznych „Aksamit” ,
- ✓ była działaczka osiedlowego klubu „Pegaz”,

- ✓ plastyczka, pomysłodawczyni oddolnego projektu kulturowego,
- ✓ przedstawicielka Nieformalnej Grupy Literackiej „Apostrofa” i Klubu Nauczyciela,
- ✓ wiceprzewodniczący Rady Osiedla Mieszka I oraz przedstawiciel Stowarzyszenia na Rzecz Ochrony Praw Konsumentów „Konsumental”, pomysłodawca oddolnego projektu kulturalnego,
- ✓ przedstawicielka Schroniska dla bezdomnych zwierząt „Reksio” oraz Europejskiego Stowarzyszenia Dziedzictwa Celtyckiego, pomysłodawczyni oddolnego projektu kulturalnego,
- ✓ działacz Beskidzkiej Ligi Szachowej,
- ✓ przedstawicielka Soroptimist International Klub Bielsko-Biała,
- ✓ koordynatorka Akademii Seniora, Uniwersytetu Trzeciego Wieku przy Wyższej Szkole Administracji, instruktorka zespołu teatralnego skupiającego seniorów, pomysłodawczyni oddolnego projektu kulturalnego,
- ✓ studentka animacji społeczno-kulturalnej, związana z inicjatywą „Babskie Bielsko”, pomysłodawczyni oddolnego projektu kulturalnego,
- ✓ przedstawiciel Parafii Ewangelicko-Augsburskiej w Starym Bielsku,
- ✓ członek młodzieżowego Zespołu Paxtowa, członek ZHP, pomysłodawca oddolnego projektu kulturalnego,
- ✓ przedstawicielka Stowarzyszenia Miłośników Kultury Azjatyckiej „Kajima”, pomysłodawczyni oddolnego projektu kulturalnego,
- ✓ zarząd (4 os.) Rady Osiedla Górne Przedmieście,
- ✓ przedstawiciel Fundacji Wspierania Działań Kulturowych i Społecznych „Aksamit” i Inicjatywy „Kino na Starówce”,
- ✓ właścicielka Księgarni-kawiarni „Elf” / „Słodkie słówka”,
- ✓ przedstawicielka Koła Grodzkiego PTTK; uczestniczka zajęć rękodzielniczej grupy warsztatowej „Sztukateria”, pomysłodawczyni oddolnego projektu kulturalnego.

łącznie: 14 kobiet i 8 mężczyzn.

W zogniskowanym wywiadzie grupowym wzięli udział z jednej strony decydenci, reprezentanci instytucji publicznych, z drugiej społeczni animatorzy i „aktywiści” lokalni, zidentyfikowani w ramach badań – **łącznie 20 osób**, w tym:

- ✓ 2 osoby reprezentujące Stowarzyszenie „Montaż”,
- ✓ 2 osoby reprezentujące rękodzielniczą grupę warsztatową „Sztukateria”,
- ✓ przewodnicząca Rady Osiedla Dolne Przedmieście,
- ✓ przedstawicielka Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej,
- ✓ koordynatorka Akademii Seniora przy Wyższej Szkole Administracji, instruktorka zespołu teatralnego skupiającego seniorów,
- ✓ bibliotekarka z Liceum Ogólnokształcącego nr 1, animatora działań kulturalnych i wolontarystycznych wśród młodzieży,
- ✓ przedstawiciel Kawiarni Filozoficznej (inicjatywa nieformalna),
- ✓ redaktorka pism samorządowych („Pełna Kultura” i „Magazyn Samorządowy”),
- ✓ plastyczka, współpracująca z Fundacją Drachma i świetlicą środowiskową,
- ✓ plastyczka zaangażowana w życie kulturalne miasta,
- ✓ studentka animacji społeczno-kulturalnej, związana z inicjatywą „Babskie Bielsko”;
- ✓ dyrektor Miejskiego Domu Kultury,
- ✓ starszy inspektor Miejskiego Zarządu Oświaty,
- ✓ zastępca przewodniczącego Rady Osiedla Mieszka I,
- ✓ kierownik Domu Kultury im. Wiktorii Kubisz,
- ✓ instruktorka Domu Kultury im. Wiktorii Kubisz, koordynatorka projektu,
- ✓ prowadząca badanie fokusowe koordynatorka badań jakościowych,
- ✓ współprowadzący badanie fokusowe przedstawiciel Małopolskiego Instytutu Kultury.

W celu pozyskania **uczestników badań przeprowadzonych w ramach warsztatów dla młodzieży** zwrócono się do dyrektorów

i opiekunów samorządów szkolnych pobliskich placówek oświatowych (gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych) z prośbą o umożliwienie spotkania z młodzieżą. W wyniku rozmów zorganizowano zajęcia, w których wzięli udział uczniowie następujących szkół: Liceum Ogólnokształcącego nr 1 im. M. Kopernika (12 os.), gimnazjum i liceum Towarzystwa Szkolnego im. Mikołaja Reja (30 os.), Liceum Ogólnokształcącego nr 5 (26 os.) oraz Zespołu Szkół Elektronicznych, Elektrycznych i Mechanicznych (18 os.). Dodatkową, piątą grupę stanowiła młodzież w wieku 14–18 lat (10 os.), wytypowana przez instruktorów zajęć artystycznych organizowanych w Kubiszówce. Łącznie w warsztatach dla młodzieży wzięło udział 96 osób.

Dodatkową formą badania, przeprowadzoną podczas plenerowej imprezy *Kubiszówka bliżej społeczności*, było przygotowanie pracy zbiorowej tzw. chmury życzeń, którą tworzyły wypisywane na kartkach życzenia – postulaty związane z aktywnością kulturalną. Na podstawie liczby karteczek umieszczonych w instalacji przestrzennej szacuje się, iż z tej formy wyrażenia swojej opinii skorzystało 50 osób.

2.5. PRZEBIEG BADAŃ

2.5.1. Badania ilościowe

Badania te zostały przeprowadzone w okresie od maja do lipca 2013 roku. Narzędziem badawczym była ankieta zawierająca 28 pytań (otwartych i zamkniętych).

W pracę ankierską zostały zaangażowane 3 przeszkolone osoby – 2 pracowników Domu Kultury im. Wiktorii Kubisz oraz 1 wolontariuszka. Każdej z tych osób indywidualnie określono obszar badawczy, jak również wskazano cechy demograficzne (płeć i wiek) respondentów, które zostały przez nich poproszone o wypełnienie kwestionariusza.

Po zgromadzeniu całego materiału badawczego przystąpiono do jego weryfikacji. Do opracowania statystycznego trafiły łącznie 104 wywiady, żaden ze złożonych kwestionariuszy nie został odrzucony. Opracowanie statystyczne miało miejsce w lipcu 2013 roku i obejmowało przygotowanie bazy danych w programie SPSS,

a także zakodowanie w bazie odpowiedzi udzielonych przez respondentów.

W lipcu 2013 roku wykonano analizę badań oraz przygotowano raport.

2.5.2. Badania jakościowe

Badania jakościowe były prowadzone równolegle do badań ilościowych, czyli w okresie od maja do lipca 2013 roku, przez osoby będące członkami zespołu badawczego.

Wywiady z liderami zaangażowanymi w życie społeczno-kulturalne bądź w działalność grup nieformalnych miały pozwolić na partycypacyjny mapping zasobów wskazanych dzielnic oraz służyć oznaczeniu zasobów kulturowych, infrastrukturalnych i społecznych (miejsca i zespoły z „energią” do działań). Celem wywiadów było pogłębione rozpoznanie środowisk aktywnych (lub o takim potencjale); obszarów do animacji społeczno-kulturowej (miejsca wymagające interwencji czy reinterpretacji); zgromadzenie wiedzy o lokalnych stowarzyszeniach, instytucjach, grupach, kolektywach i innych podmiotach, liderach, ekspertach, twórcach, osobach posiadających wiedzę lub umiejętności z różnych dziedzin, pasjonatach kultury swojego regionu lub miasta, entuzjastach, których aktywność oddolna i potencjał zasila kulturowy pejzaż lokalnych dzielnic. Wywiady pozwoliły na wstępne zebranie i uporządkowanie wiedzy o inicjatywach kulturalnych (sposoby uczestnictwa w kulturze, praktyki kulturowe podejmowane przez różnorodnych aktorów kultury). Rozmowy toczyły się w oparciu o tzw. dyspozycje do wywiadu – scenariusz rozmowy stanowiący narzędzie określające tematy, które warto poruszyć w każdym wywiadzie. Łącznie przebadano 22 osób – ekspertów społecznych.

Celem **wywiadu grupowego zogniskowanego** było zebranie informacji nt. postrzegania aktywności lokalnej i potencjału wybranych dzielnic Bielska-Białej przez działaczy kulturotwórczych oraz przedstawicieli instytucji kultury i samorządu, jak również zebranie uwag dotyczących polityki kulturalnej miasta oraz funkcji/programu Domu Kultury im. Wiktorii Kubisz w Bielsku-Białej. Informacje te zostaną wykorzystane przy opracowywaniu planu rozwoju placówki i tworzenia strategii jej działań. Spotkanie

fokusowe odbyło się 11 lipca 2013 roku w siedzibie Domu Kultury im. Wiktorii Kubisz.

W czerwcu 2013 roku przeprowadzono **badania z wykorzystaniem metod warsztatowych** z elementami burzy mózgów oraz dramy – zorganizowano pięć spotkań dla młodzieży, aranżując w ten sposób przestrzeń kreatywną, gdzie w toku wspólnej zabawy i pracy, można było wygenerować różne pomysły na działania (praca nad inicjatywami metodą projektu) i zebrać informacje o zainteresowaniach kulturalnych.

Zorganizowanie **plenerowego pikniku Kubiszówka bliżej społeczności** (22 czerwca 2013 r., Park Słowackiego wraz ze sceną przy Bielskim Centrum Kultury) również służyło pogłębieniu wiedzy o lokalnej społeczności i nawiązaniu bliższych relacji. Udany piknik zainicjował bliższą współpracę z mieszkańcami okolic, sprawdził się jako doskonały sposób na promocję inicjatyw lokalnych i realizację działań animacyjnych współtworzonych z lokalną społecznością. Animatorzy Domu Kultury wraz z wolontariuszami i pozyskanymi partnerami zorganizowali dla mieszkańców różne zajęcia wykorzystujące aktywność twórczą oraz gry i zabawy. Z pozytywnym oddźwiękiem spotkała się otwarta, outdoorowa formuła pikniku. Na plenerowej scenie przy Bielskim Centrum Kultury odbyły się występy zespołów, prezentacje taneczne, autorskie etiudy choreograficzne oraz koncerty. W przestrzeni parku „rozkwitł” **ogród sztuki** (zbiorowa praca wykonana farbami na tekturze falistej), odbyły się również rozmaite warsztaty twórcze (m.in. florystyczne, ręcznie wykonywanej biżuterii, decoupage na tkaninie, malowania na koszulkach). Podczas pikniku powstała **chmura życzeń** (zbiorowa instalacja przestrzenna składająca się z wielu chmurków, do których uczestnicy doklejali swoje marzenia–życzenia związane z aktywnością kulturalną). W trakcie pikniku do wiklinowego kosza przy scenie wszyscy uczestnicy mogli też wrzucać podpisane imieniem i nazwiskiem karteczki z pomysłami na nowe inicjatywy kulturalne, które warto by zrealizować w przyszłości w Kubiszówce i/lub razem z Kubiszówką.

3. DIAGNOZA POTRZEBY I POTENCJAŁU KULTUROWEGO – WYNIKI BADAŃ

3.1. WYNIKI BADAŃ ILOŚCIOWYCH

Rozwój kulturalny i percepcja współczesnej sztuki w opinii badanych

Analizując poziom partycypacji kulturowej, warto rozpocząć analizę od spojrzenia na kwestię postrzegania roli i znaczenia własnego rozwoju kulturalnego i jego ulokowania wśród innych celów i wartości życiowych. Wśród badanych mieszkańców Bielska-Białej dominuje wysoka ocena znaczenia rozwoju kulturalnego w odniesieniu do sytuacji własnej. Respondenci, którzy dostrzegają wagę tego zjawiska, stanowią ponad 70,2% ogółu, 20,4% deklaruje, że jest to kwestia raczej nieistotna, a ok. 7,5% twierdzi wręcz, że w dzisiejszych realiach nie warto w ogóle dbać o swój rozwój kulturalny. Wyraźnie ujawnia się tu zależność pomiędzy wykształceniem respondentów a ich zainteresowaniem współczesną kulturą i sztuką. Wykształcenie jest mocno skorelowane z poziomem i specyfiką zainteresowania współczesną sztuką. Pojawia się tu tendencja analogiczna względem omówionej w odniesieniu do kwestii oceny znaczenia dbałości o własny rozwój kulturalny. Badani o wyższym poziomie wykształcenia bardziej pozytywnie oceniają współczesną sztukę i deklarują silniejsze nią zainteresowanie oraz pełniejsze zrozumienie powstających aktualnie dzieł.

Z porównania kompetencji kulturowych uczniów i osób z wykształceniem zawodowym wynika, że z odbiorem współczesnej kultury i sztuki lepiej radzi sobie młodzież niż osoby z wykształceniem zawodowym. Podnoszenie poziomu kompetencji kulturowych wiąże się ściśle z realizacją życiowych planów i jest sprawą istotną, obcowanie ze współczesną sztuką stanowi zaś integralną część procesu socjalizacji kulturowej. W przypadku osób o wykształceniu zawodowym te zagadnienie schodzą na dalszy plan, ustępując planom życiowym ukierunkowanym na rozwijanie praktycznie użytecznych kompetencji i kwalifikacji.

Sprawdzono również częstotliwość uczestnictwa respondentów w imprezach kulturalnych biletowanych, jak i tych nieodpłatnych. Z odpowiedzi udzielonych przez respondentów wynika, iż niezależnie od poniesionych nakładów finansowych związanych z udziałem w wydarzeniach kulturalnych częstotliwość ta w okresie ostatnich 6 miesięcy była podobna – najczęstszym wskazaniem było: 1-5 imprez u 62,5% zapytanych osób w przypadku imprez płatnych i 55,8% w odniesieniu do imprez niebiletowanych.

Zapytani o miesięczną kwotę, którą mogliby przeznaczyć na wydatki związane z kulturą, respondenci deklarowali najczęściej przedział finansowy 21–50 zł (36,5%) oraz 51–100 zł (33,7%). Prawie co dziesiąty respondent (9,6%) wybrał przedział do 20 zł, a 17,3% odpowiedziało, że mogłoby przeznaczyć powyżej 100 zł miesięcznie na cele kulturalne.

Poproszono również o dookreślenie, kto jest najczęściej partnerem towarzyszącym respondentom w wyjściach na imprezy kulturalne. Z analizy danych wynika, że mieszkańcy objętych badaniem dzielnic Bielska-Białej najczęściej wskazywali na wyjścia w towarzystwie znajomych (34,6%) lub partnera / współmałżonka (28,8%). Rodzinne uczestnictwo w kulturze deklarowało 19,2% zapytanych osób, natomiast 4,8% respondentów odpowiedziało, że nie bierze udziału w imprezach kulturalnych.

Prawie połowa badanych (47,1%) zapytana o częstotliwość uczestnictwa uznała, że ich udział w życiu kulturalnym jest zbyt mały. Z kolei 39,4% respondentów określiło swój udział w rozrywkach kulturalnych jako satysfakcjonujący i jedynie 5 osób (4,8%) stwierdziło, że ich udział w kulturze jest zbyt duży.

Respondentów zapytano również o to, co powoduje, że ich udział w życiu kulturalnym jest mniejszy niż ich potrzeby. Analizie zostały poddane bariery i ograniczenia wpływające na tę sytuację i okazało się, że aż 59 osób (56,7% ogółu badanych) wskazało w takim samym stopniu brak czasu i pieniędzy jako przyczynę swego ograniczonego udziału w życiu kulturalnym. Innymi często wskazywanymi przyczynami słabego uczestnictwa w kulturze okazały się: brak wystarczająco atrakcyjnej oferty kulturalnej (wskazania 24 osób, tj. 23,1 % badanych) oraz brak informacji na temat imprez kulturalnych (wskazania 22 osób, tj. 21,2% badanych).

Badani wymieniali również inne ograniczenia, m.in. trudności z dojazdem (2 osoby – 1,9%), brak towarzystwa (14 wskazań – 13,5%), opiekę nad małym dzieckiem/chorym domownikiem (15 osoby – 14,4%), zły stan zdrowia (2 wskazania – 1,9%). Żadna z osób nie wskazała na niepełnosprawność jako czynnik ograniczający udział w wydarzeniach kulturalnych.

Dalsza część raportu dotyczy analizy danych obrazujących potencjał i zaangażowanie lokalnych animatorów w działania na rzecz upowszechniania kultury w dzielnicach objętych badaniem. Analizie została poddana również samorządowa instytucja, jaką jest Dom Kultury im. Wiktorii Kubisz, i jej rola integrująca i koordynująca środowisko lokalne.

W związku z powyższym, poproszono osoby biorące udział w wywiadzie kwestionariuszowym o wskazanie osób aktywnie działających na rzecz upowszechniania kultury w zamieszkiwanych przez nich dzielnicach. Najczęściej wymienianymi (po 2 wskazania) animatorami byli: Franciszek Kukoła, Radosław Pietruczuk, Henryka Radziejowska i Katarzyna Żaczek. Pozostałe wskazane osoby to: Jakub Abrahamowicz, Franciszek Kopczak, Filip Górski, Małgorzata Hołdys, Joanna Jatkowska, Bogdan Kocurek, Dorota Laszczen, Filip Peringer, Edyta Rozner, Władysław Szczotka, Mirosław Szewieczek, Juliusz Wątroba, Weronika Żebrowska.

Zapytani o najistotniejsze problemy w prowadzeniu działalności kulturalnej przez osoby zaangażowane w rozwój życia kulturalnego w zamieszkiwanych dzielnicach, respondenci wskazali jako istotne następujące czynniki:

- ✓ brak pieniędzy – 65 wskazań (62,5%),
- ✓ brak wsparcia ze strony mieszkańców – 41 os. (39,4%),
- ✓ brak wsparcia ze strony inst. państwowych – 35 os. (33,7%),
- ✓ brak odpowiedniego zaplecza – 31 os. (29,8%),
- ✓ brak zainteresowania proponowanymi pomysłami – 24 os. – (23,1 %),
- ✓ brak czasu – 19 os.(18,3%),
- ✓ brak wiedzy organizacyjno-prawnej – 13 os. (12,5%)

- ✓ brak wsparcia organizacji pozarządowych – 11 os. (10,6%)
- ✓ złe doświadczenia związane z taką działalnością – 2 os. (1,9%),
- ✓ inne - 1 os. – „mało osób do działań społecznych”⁴.

Sprawdzono również, jakie działania mógłby podjąć Dom Kultury im. Wiktorii Kubisz w celu ułatwienia pracy osobom chcącym podejmować działalność kulturalną. Z proponowanych rozwiązań z największym zainteresowaniem spotkała się pomoc organizacyjna domu kultury – doświadczonego organizatora życia kulturalnego, na którą wskazało 59 osób. Istotne okazało się również zaplecze lokalowe (sale i pracownie), którym placówka dysponuje (44 wskazania). Na podobnym poziomie plasują się zaproponowane formy edukacyjne: szkolenia z zakresu pozyskiwania środków zewnętrznych zostały wybrane przez 33 respondentów, a pozostałe formy podnoszenia kwalifikacji przez 34 osoby. Nieco mniejsze oczekiwania dotyczyłyby ułatwienia kontaktów z innymi osobami prowadzącymi podobną działalność (wybór 26 os.) czy organizacjami zajmującymi się problemami społeczno-prawnymi (17 os.) oraz mieszkańcami (15 odpowiedzi twierdzących).

Na pytanie o posiadanie pomysłu na działania kulturalne 7 osób odpowiedziało twierdząco, 86 osób udzieliło odpowiedzi przeczącej. Tylko jedna z osób z pomysłem na inicjatywę kulturalną podzieliła się swoim pomysłem z innymi (ze znajomi). Tym, co ograniczało pozostałe osoby, okazały się w ich odczuciu następujące przyczyny: brak czasu, brak okazji, brak wsparcia osób aktywnych (w równym stopniu).

Sprawdzano również doświadczenia respondentów w zakresie realizacji pomysłów kulturalnych. Jedna osoba wykazała się takim doświadczeniem, a 7 pozostałych określiła jego brak. Jedna odpowiedź dotycząca napotkanych problemów dotyczyła szeroko pojętej współpracy. Jako przyczynę, która zdecydowała o niepodjęciu działań, badani podawali brak czasu (3 os.).

⁴ Dane nie sumują się do 100%, ponieważ respondenci mogli wymieniać więcej niż jedną odpowiedź.

Na pytanie, czy w realizacji ich autorskich inicjatyw mógłby okazać się pomocny Dom Kultury im. Wiktorii Kubisz, 5 osób odpowiedziało zdecydowanie twierdząco, 3 osoby wybrały odpowiedź raczej pozytywną, opcja „trudno powiedzieć” była wyborem 2 osób, a odpowiedź negatywna i raczej negatywna otrzymała po 1 wskazaniu. Uczestnicy badania najbardziej oczekiwali w realizacji swoich inicjatyw pomocy promocyjnej i lokalowej, w mniejszym stopniu kadrowej czy rzeczowej. Nie wskazano innych dodatkowych form pomocy.

Chęć zaangażowania się w działania wolontarystyczne zadeklarowała 1 osoba (1%), 21 osób (20%) rozważa taką możliwość, 49 osób raczej nie wyraża takiej chęci, 16 respondentów było niezdecydowanych, a 11 osób odpowiedziało, że zdecydowanie nie weźmie udziału w takiej formie aktywności.

Wśród osób wstępnie zainteresowanych wolontariatem w kulturze najczęstszym wyborem okazała się pomoc przy organizacji imprez kulturalnych (11 osób), a prowadzenie zajęć zadeklarowało 6 osób. Prowadzeniem warsztatów było zainteresowanych 9 os. a 6 os. mogłoby poprowadzić sekcje hobbystyczne. Wśród innych form działalności wolontarystycznej została zaproponowana filatelistyka (1 os.).

3.2. WYNIKI BADAŃ JAKOŚCIOWYCH

3.2.1. Opis inicjatyw lokalnych i diagnoza potrzeb kulturalnych

Cele: mapping przedsięwzięć, aktywności i zasobów lokalnych, uchwycenie lokalnej specyfiki kulturalnej; pytania o potrzeby i motywacje działaczy, o intencje i kontekst działań; identyfikacja pomysłów na ciekawe przedsięwzięcie kulturalno-społeczne oraz znalezienie dobrych praktyk, które warto zaszczerpić na lokalny grunt.

Intencje działań rozmówców

Pomysły na działania lokalne rodzą się z osobistych pasji, inspiracji i zainteresowań (np. prawa człowieka, kino amatorskie,

zdrowa żywność, literatura i sztuka, czytelnictwo dla dzieci); chęci niesienia pomocy innym („doskonalić się i pomagać innym”), odkrywania i wspierania nowych talentów. Wyrastają z poczucia misji edukacyjnej, z chęci promocji wartościowego sposobu spędzania czasu, potrzeby dyskusowania i wymiany poglądów czy poznawania ciekawych ludzi.

Pomysły na aktywność lokalną

W toku przeprowadzonych badań ujawniły się pomysły na rozmaite projekty, takie jak: Festiwal Kultury Celtyckiej/Walijskiej, Festiwal Kultur Zagranicznych Azjatyckich i Afrykańskich, happening promujący adopcję zwierząt, organizacja szlaku śladami postaci literackiej, plener literacko-malarski, spotkania z profesjonalnymi literatami, warsztaty dla młodzieży z zespołem rockowym itp. Przedstawiciele Rad Osiedlowych artykułowali chęć stworzenia parku zabawowo-tematycznego pod znakiem Bolka i Lolka. Pojawiły się też takie pomysły, jak wystawa nt. historii kolejnictwa w regionie (historyczny przystanek kolejowy Oberstadt Bielitz) czy konkurs fotograficzny / album / spacer z przewodnikiem w temacie zabytkowych nagrobków miejskich cmentarzy itp.

Część pomysłów została opisana i złożona we wnioskach o dofinansowanie w konkursie inicjatyw oddolnych, zorganizowanym w Kubiszówce w ramach projektu.

Dobre praktyki kulturowe – inspiracje

Inicjatywy, które warto zaszcześcić na lokalny grunt, to według badanych m.in. konkursy fotograficzne angażujące lokalną społeczność, kulturalne imprezy społecznościowe na osiedlach / w dzielnicach służące wzajemnemu poznaniu mieszkańców, pielęgnowaniu międzysąsiedzkich więzi i budowaniu zaufania (mogą być zainspirowane jakimś wydarzeniem z życia osiedla lub akcją w rodzaju wyprzedaż garażowa), konwenty i wydarzenia związane z kulturą azjatycką. W toku rozmów wyłaniały się inspiracje wydarzeniami z innych miejscowości, takimi jak Festiwal „Święto Herbaty” w Cieszynie czy „Żubrowisko” w Pszczynie (przeгляд początkujących zespołów rockowych – jako szansa dla młodych zespołów).

3.2.2. Percepcja lokalnego obszaru aktywności własnej

Cele: identyfikacja czynników inspirujących oraz zamykających aktywność lokalną; diagnoza miejsc z energią, obiektów bazy kulturalnej, obiegów kultury; identyfikacja miejsc zapomnianych/zdegradowanych wymagających rewitalizacji, kulturowego ożywienia czy twórczej reinterpretacji; refleksja nad barierami na drodze do rozwoju lokalnych działań społeczno-kulturalnych; pytanie o możliwe zmiany w służbie poprawy kulturalnego potencjału dzielnic; o to, co można czynić, aby w większym stopniu integrować środowisko i tworzyć szanse uczestnictwa w kulturze.

Z rozmów wyłania się często obraz miasta i najbliższej dzielnicy jako miejsca oswojonego, przyjaznego, fascynującego i inspirującego („Bielsko-Biała to moje własne terytorium, tu się dobrze czuję i stad nigdy nie chciałam się wyprowadzać. Tu znajome miejsca i ludzie”; „Starówka i okolice to dla mnie obszar magiczny – ze względu na klimat miejski, wygląd, zabytki; pełen przekrój społeczny: od przedszkolaków przez dzieci szkolne, dorosłych, seniorów aż po cmentarz:”). Respondenci byli proszeni o próbę oceny charakteru zamieszkiwanej dzielnicy – otwierający/inspirujący vs. zamykający. Odpowiedzi były różne, od pozytywnych, poprzez umiarkowanie pozytywne z wskazaniem słabych stron dzielnicy bądź proceduralnych czy finansowych trudności w organizacji imprez, po zdecydowanie negatywne w przypadku niektórych rozmówców, którzy postrzegają miasto jako przestrzeń nie wspierającą oddolnych inicjatyw.

Takie podwójne kodowanie wskazuje na wielki potencjał, ale też diagnozuje wyzwania i zagrożenia dla funkcjonowania lokalnych obiegów kultury. Niepokojący jest brak poczucia tożsamości lokalnej i wspólnoty z miastem u części interlokutorów. Wyrażali oni zniechęcenie do działań, ubolewanie nad prywatyzowaniem przestrzeni publicznej; narzekali na brak instytucjonalnego poparcia dla oddolnych inicjatyw i zdominowanie miasta przez centrum handlowo-rozrywkowe Sfera.

Śródmieście ma według rozmówców „podwójną optykę” („Z jednej strony toczy się życie wewnętrznych podwórek, a z drugiej pulsuje inny nurt na głównych szlakach miejskiej przestrzeni

odwiedzanej przez turystów”). Dolne i Górne Przedmieście są w dużym stopniu zamieszkane przez rodziny o bardzo niskim statusie materialnym, niewydolne wychowawczo, dzieci i młodzież tych dzielnic mają mniejsze szanse edukacyjne i nie realizują swoich pasji i zainteresowań. Z kolei Osiedle Mieszka I oraz Osiedle Piastowskie są zamieszkane w większości przez ludzi starszych, nieaktywnych kulturowo. Osiedla te potrzebują niejako zbudowania społeczności i tożsamości lokalnej na nowo, redefinicji przestrzeni osiedlowej również jako miejsca działań kulturotwórczych.

Przedstawiciele Rad Osiedlowych (RO), społecznicy, działacze, entuzjaści osiedlowych kontekstów kulturowych również odczuwają niedosyt działań kulturalnych oraz brak ogólnodostępnych miejsc w plenerze, służących integracji mieszkańców (skwer, plac zabaw). „Dawniej istniała w budynku Rady Osiedla świetlica, gdzie organizowano różne imprezy. Dziś widać tylko na Tablicy Ogłoszeń RO – ogłoszenia o wycieczkach organizowanych dla seniorów” – konkluduje jeden z rozmówców.

Z różnorodności badanej przestrzeni miejskiej wyłania się pytanie o sposoby animowania życia kulturalnego w śródmieściu i na osiedlach, na skwerach, podwórkach, ulicach.

Obszarami o potencjale do wykorzystania, wymagającymi rewitalizacji, są według rozmówców: podwórka osiedlowe i place zabaw, podupadłe i zamknięte cmentarze różnych wyznań, historyczny przystanek kolejowy Oberstadt Bielitz, dawny skwer/plac zabaw w sąsiedztwie budynku Kuratorium Oświaty, amfiteatr w Lipniku, place za Domem Handlowym „Klimczok”, dawna stolarnia na tyłach Studia Filmów Rysunkowych, reprezentacyjne schody przy Hotelu Prezydent (brakuje im ułatwień dla niepełnosprawnych!), niedoinwestowane Muzeum Literatury, ul. Schodowa, Park Słowackiego, Plac Bolesława Chrobrego („fajne miejsce, żeby rozpropagować jakąś ideę”), a nawet Rynek/Plac ZWM postrzegane – mimo znacznej ilości imprez, które się tam odbywają – jako „betonowy ogródek”, miejsce niewykorzystane.

Zgłaszano też potrzebę redefinicji znaczeń terenów poprzemysłowych i zdegradowanych (takich jak brzegi rzeki Białej, która może być w przyszłości atrakcją miasta, „obiektem parakulturalnym, a nie tylko ściekiem poprzemysłowym”).

Postulowano konieczność nadawania im znaczeń i nowej tożsamości („Niedawno byliśmy w Opolu i po prostu patrzyłam z zazdrością, jak tam można żyć nad rzeką. U nas ta rzeka jest, ale właściwie (...) jakby jej nie było. A tam ta rzeka po prostu organizuje życie, tam się wychodzi pospacerować, pojeździć na rowerze, poćwiczyć, bo co 200 metrów są jakieś urządzenia do fitnessu. Tam się jakieś imprezy kulturalne odbywają i wszystko to jest takie nieprawdopodobnie przyjemne...”).

Rozmówcy wymieniają **bariery** na drodze do rozwoju lokalnych działań społeczno-kulturalnych: brak funduszy na kulturę („Kultura jest niedofinansowana”), drogi dostęp do dóbr kultury (wysoka cena uczestniczenia w kulturze), brak dostatecznej promocji wydarzeń kulturalnych oraz przepływu informacji między instytucjami kultury a społecznością. Jako barierę wskazywano brak wystarczającego partnerstwa, otwartości i współpracy między instytucjami w obszarze wzajemnej promocji działań i eventów. Część rozmówców wskazywała na przyczyny zewnętrzne, uznając – wskutek dotychczasowych doświadczeń bądź a priori – że ludzie z pomysłami napotykać wiele przeszkód w zaszczepianiu cennych inicjatyw na lokalnym gruncie. Część rozmówców poruszała istotną wszakże kwestię barier mentalnościowych (niewiara w siebie, we własne możliwości), słomianego zapału wielu osób deklarujących wstępne zainteresowanie (część ludzi domaga się imprez/zdarzeń, a potem nie uczestniczy lub szybko się wykrusza) czy zjawiska „tzw. „zasiedzenia” mieszkańców w domach („bardzo trudno jest ludzi wyciągnąć z domu i do czegoś zaangażować”), narastający statystycznie brak nawyku wspólnego spędzania czasu dla jakiegoś celu lub bez celu. Sprowadzając bariery na drodze do uczestnictwa w kulturze / współtworzenia kultury, podawane przez rozmówców, do wspólnego mianownika, należy problem postrzegać jako poważny i złożony. Kubiszówka, rozwijając swoją działalność w kierunku bliższych relacji z lokalną społecznością, może ze swej strony, uwzględniając wyniki badań, kłaść znacznie większy nacisk niż dotychczas na przepływ informacji oraz wspieranie oddolnych inicjatyw, jak również poszerzanie oferty o zajęcia wzmacniające u uczestników poczucie własnej wartości i poczucie własnego kulturotwórczego potencjału u uczestników.

Spory rezonans wśród rozmówców wywołała kwestia napięcia i różnicy między kulturą a rozrywką oraz niedoceniaenia roli kształcenia odbiorców kultury („Na rozrywkę zawsze będzie popyt. Na kulturę – niekoniecznie, a to dlaczego? Bo ci, którzy mają konsumować, albo ci, którzy – nam się wydaje – będą konsumować kulturę, nie mają niezbędnych do tego kompetencji”). Dyskutowano festynowe wydanie kultury – uczestnictwo w imprezach osiedlowych, piknikach rodzinnych, kiermaszach, występach, komentowano jako jednocześnie potencjał i barierę dla rozwoju kultury oddolnej („łatwiej zachęcić ludzi, żeby przyszli, zobaczyli, skorzystali z czegoś. Trochę trudniej spowodować, żeby oni zaczęli myśleć o pewnych imprezach jako o swoich imprezach”). Wymieniano też brak poczucia bezpieczeństwa „osiedlowego” i finansowego oraz bariery infrastrukturalne (jedna scena w mieście, gdzie można występować – „Takich stałych scen, jak jest tutaj, w parku, powinno być więcej w Bielsku”). Rozmówcy zostali zaproszeni do refleksji nad możliwymi zmianami, których wdrożenie mogłoby poprawić kulturowy potencjał dzielnic oraz wzmocnić oddolne inicjatywy lokalne. Pomysły rozmówców w tym obszarze mówią o potrzebie większej przestrzeni przyjaznych terenów zielonych, skwerów, parków. Rekomendowano większą promocję lokalnych twórców ludowych i artystów, a z drugiej strony większą aktywizację i włączanie mieszkańców z ul. Cieszyńskiej czy ul. Sobieskiego poprzez organizowanie ogólnodostępnych akcji plenerowych. Ważnym celem aktywizacji i animacji powinno się stać upodmiotowienie dzielnic, ożywienie społeczne i kulturalne osiedli: Mieszka I i Piastowskiego, które funkcjonują bardziej jako noclegownie, blokowiska, zbiory anonimowych względem siebie elementów – zgodnie z wnioskami rozmówców na porządku dziennym powinno być inicjowanie procesów poznawania się ludzi na niwie kulturalnej, budowanie więzi, rozszerzanie przestrzeni przyjaznej i oswojonej oraz działania na rzecz podniesienia świadomości i odpowiedzialności społecznej (tam, gdzie są więzi osiedlowe między mieszkańcami, kończy się zjawisko ludzi czmychających przez przestrzeń publiczną, a zaczyna się zjawisko ludzi spacerujących świadomie i zachowujących się tak, jakby te cztery ściany troszkę się rozszerzały. Następuje takie rozszerzenie

przestrzeni życiowej, z którą ci ludzie się identyfikują. Tam, gdzie są więzi sąsiedzkie, gdzie jest zainteresowanie tą przestrzenią publiczną, tam rośnie poczucie bezpieczeństwa”).

W rozmowach często artykułowano konieczność ożywienia Starówki („Rynek ma szansę, może być silną alternatywą dla centrów handlowych”). Zdaniem badanych Bielsko-Biała potrzebuje też rozbudowania systemu informacji o kulturze w mieście, stworzenia swoistej platformy komunikacyjnej, która uwzględniałaby zróżnicowane sposoby docierania do odbiorcy (strony www, tablice miejskie, centra informacji kulturalnej itp.). Również ważna wydaje się współpraca instytucji i mieszkańców poprzez np. marketing szeptany – zarządzanie informacją z wykorzystaniem zasobów lokalnych („jeżeli ktoś w czymś rzeczywiście autentycznie uczestniczył i bardzo mu się to spodobało, to przekaze jeden drugiemu”). Przy tej okazji wskazywano, że rady osiedlowe mogłyby być ważnymi ciałami w animacji społeczno-kulturalnej dzielnic (np. poprzez oferowanie aktywnym mieszkańcom wsparcia lokalowego).

Konsekwentnie podkreślano konieczność wzbogacania wydarzeń artystycznych czy festiwalowych odpowiednimi działaniami edukacyjnymi, przygotowującymi do uczestnictwa i odbioru kultury („Bo na świecie festiwale robi się w ten sposób, że po prostu to (...) trwa cały rok. To wydarzenie, które jest tam trzydniowe, to jest tylko końcówka całego procesu, zwieńczenie go, jest (...) obudowane wszystkimi możliwymi działaniami, pieniądze idą na dany festiwal przez cały rok (...) To są zajęcia z dziećmi, to są zajęcia z dorosłymi, to są po prostu wykłady”).

Mówiono o partycypacji, współtworzeniu inicjatyw, większej ilości spotkań, rozmów, zacieśnianiu więzi oraz potrzebie długofalowej strategii działań włączających lokalne społeczności („trzeba działać po prostu cały czas, drażyć skałę i próbować, i docierać do tych ludzi. Trzeba nawiązać z nimi jakąś relację i żeby oni nawiązali relacje między sobą, to jest chyba najważniejsze”).

Rekomendowano większą dostępność finansową („Można by zrobić seans seniora: godzina 17, bilety po 5 złotych. I dojść z tą ofertą do tych osób, wcześniej niech będzie to jak akademie filmowa, coś na ten temat. Taki specjalny seans”).

Wybrzmiał też pomysł „robienia rzeczy fajnych” jako samonapędzającego się mechanizmu („próbować robić rzeczy fajne, które po prostu będą no... fajne i będą się sprawdzać, niezależnie od tego, czy (...) mają usadowienie w tradycji, czy nie mają”; „Dlatego moje hasło jest takie: róbmy swoje, cierpliwie, cierpliwie róbmy swoje. Pasjonaci tworzą pasjonatów. I na szczęście w tym mieście mamy coraz więcej ludzi, którzy z pasją robią swoje”).

Dużo mówiono o potrzebie rozwijania twórczego kontekstu, budowania zapalników samorozwoju i samoaktywizacji („edukacja na pewno jest warunkiem samoaktywizacji (...) tutaj nie wystarczy coś takiego, jak festyn osiedlowy z zespołem disco polo”).

W trakcie rozmów pojawił się wątek rozróżniania bądź nie działań społecznych od działań kulturalnych. Zastanawiano się nad możliwością wykorzystania kultury jako narzędzia społecznych zmian. („ze swojej perspektywy inicjatora tych partnerstw lokalnych powiem, że to jest bardzo ważna formuła, na którą Urząd daje zgodę. I wspiera tę formułę partnerstw lokalnych. Dlatego też jakby moja taka działalność obecnie to jest przekonanie tych ludzi z poszczególnych osiedli do zawiązania partnerstwa lokalnego (...). Żeby się wzajemnie uzupełniały, żeby ze sobą się spotykały, żeby wymieniały swoje doświadczenie, żeby się edukowały jedna od drugich, żeby tworzyły pewną wspólną rzeczywistość”). Pojawiła się również koncepcja „siania ziarna kulturotwórczego” – budowania kontaktu z mieszkańcami w oparciu o różne sprawy, nawet odległe od pojmowania kultury („Nie przecinałbym gilotyną tych definicji pomiędzy życiem społecznym a kulturalnym. (...) raczej twierdziłbym, że są to naczynia połączone. (...) To takie sianie ziarna, które może z czasem wyda plony tak naprawdę... Ja w ogóle się cieszę, mając szansę rozmowy z kimś z mieszkańców. Jeśli on do mnie przychodzi z rzeczą przyziemną, np. z tą zatkaną studzienką, to jest to już nawiązanie jakiejś rozmowy, która z czasem będzie ewoluować na tematy ciekawsze, wyższe, bardziej wyrafinowane...”).

3.2.3. Percepcja Domu Kultury – diagnoza, bariery i wyzwania

Wizerunek Domu Kultury im. Wiktorii Kubisz: Placówka cieszy się dużym uznaniem i zaufaniem społecznym, bardzo dobrą opinią o profesjonalnych instruktorach i wysokim poziomie działań edukacyjnych. Jednocześnie jest odbierana jako partnerska przestrzeń do działań, miejsce wspólne, otwarte na dialog, o dobrej, życzliwej atmosferze i bogatej ofercie. To były głosy dominujące, obrazujące silne strony instytucji. („Nie ma obciachu, po prostu się przychodzi, niezależnie od wieku. Więc jeżeli coś zaproponuje dom kultury, to jest to firma, do której mieszkaniec ma zaufanie i wie, że może przyjść z dzieckiem”; „Kubiszówka z tą imprezą <piknik *Kubiszówka bliżej społeczności*> jest najlepszym przykładem na to, że jeżeli wyjdzie się nie zapytaniem, tylko z konkretną propozycją współpracy, wówczas ludzie chętnie się angażują. Połowa rzeczy jest zaplanowanych, druga połowa jest ad hoc dorabianych do tego, co obserwowałem. I to jest świetne!”).

Warto odnotować jednak, że wypowiedzi rozmówców odstaniały również brak wiedzy o działalności domu kultury lub potoczny odbiór statystycznego domu kultury jako ośrodka bez klarownej misji, z tradycyjnym, standardowym i wąskim repertuarem, przeznaczonym jedynie dla dzieci i młodzieży, dla grup już zorganizowanych, gdzie oferta kanalizuje się w propozycjach ludycznych bądź specjalistyczno-artystycznych warsztatów („Ja nie współpracowałem nigdy z domem kultury i, w pewnym sensie, nawet mi to do głowy nigdy nie przyszło, że można by współpracować z domem kultury. Dom kultury jest jakąś odległą rzeczywistością, żyjącą sobie własnym życiem”).

Na pytanie o **potrzeby i oczekiwania wobec domu kultury** oraz **nowe, niebanalne** działania w jego ofercie padały rozmaite odpowiedzi. Najczęściej podkreślano wagę „otwartych drzwi” domu kultury – nowoczesna placówka kultury powinna być otwarta na kontakt i współdziałanie z innymi instytucjami i osobami prywatnymi (otwartość na wspólne, interaktywne działania, autentyczne słuchanie, a nie tylko pokazywanie tego, co już się umie; zapraszanie do współpracy ludzi z zewnątrz: lokalnych ekspertów, amatorów, działaczy oddolnych; współpraca realna, a nie tylko na papierze). Kadra placówki powinna wykazywać się stałą

gotowością do rozmów i umiejętnością wciągania innych ludzi w działania. Wzajemne poszanowanie, czystość intencji i chęć współdziałania dla wspólnego dobra powinny kształtować relacje między kadrą domu kultury a aktywnymi przedstawicielami lokalnej społeczności. Jako niezbędną dla nowoczesnego domu kultury zgłaszano potrzebę wyjścia do ludzi i otwartość przestrzenną (organizacja akcji plenerowych, takich jak happeningi, gry miejskie / uliczne, pikniki kulturalne), dającą większe szanse na udział nie tylko świadomych, ale i przypadkowych uczestników, przechodniów („Nieoczekiwane, niespodziewane doznanie wrażeń estetycznych może rozbudzić u niektórych potrzebę regularnego uczestnictwa w kulturze, zapoznania z działalnością placówki organizującej imprezę plenerową...”).

Inny istotny wątek stanowiła potrzeba wzbogacenia oferty zajęć o niestandardowe działania („Więcej eksperymentować. Nie zamykać się w swoich sprawdzonych działaniach. Oferować nowe zajęcia”). Zgłaszano konieczność wychodzenia poza stałą ofertę regularnych zajęć, odbywających się przez cały rok (więcej działań warsztatowych, jednorazowych, a nie systematycznych; jednocześnie jak najwięcej imprez rozbijających schemat ilościowych wskaźników, które „zabijają kreatywność”, np. „przedsięwzięcia teatralne nie nastawione na efekt / spektakl, ale samą energią tworzenia, dobrą zabawę przy robieniu spektaklu”).

Konkretne propozycje artykułowane przez rozmówców to m.in.: taniec irlandzki, pracownia modelarska, scrapbooking, warsztaty instrumentalne, kluby dyskusyjne, koła zainteresowań (szachowe, brydżowe, fizyczne, astronomiczne itp.), zajęcia gastronomiczne, szermierka, zajęcia związane z kultywowaniem obyczajów średniowiecznych, warsztaty rzeźby kamiennej, teatr uliczny, pop art w przestrzeni miejskiej, legalne graffiti o wartości artystycznej w wyznaczonym miejscu, warsztaty modowe, joga, zajęcia teatralne, muzyczne, plastyczne, manualne, twórcze, antystresowe, rozwojowe, nauka śpiewu harmonicznego, warsztaty gospel itp. Pojawiła się też koncepcja otwarcia domu kultury na cyberkulturę, człowieka 2.0 – poprzez inicjatywę wirtualnych „kodów kultury” (pomysł aplikacji i gier edukacyjnych do komórek z komponentem kulturowym).

Ważnym zagadnieniem w opinii rozmówców wydaje się potrzeba redefinicji grup docelowych domu kultury: stworzenie możliwości samorealizacji dla różnorodnych grup społecznych: ludzi dorosłych, seniorów, grup „wykluczonych”, o niskim statusie materialnym, niewidocznych społecznie i nieobecnych w dotychczasowych działaniach (postulowano egalitarne podejście do odbiorców, wielopokoleniowe akcje społeczne „od przedszkola do seniora”, „połączenie młodzieży z Młodzieżowej Rady Miasta z dziećmi z Domu Dziecka”).

Zgłaszano zapotrzebowanie na dom kultury jako promotora i edukatora percepcji sztuki, kształtującego świadomość estetyczną i umiejętności dekodowania znaków kultury; podmiotu promującego kulturę niepowtarzalności / rękodzieła.

Rozmówcy identyfikowali **nowe trendy i innowacyjne działania w ramach domu kultury**, które wspomagałyby aktywność lokalną, tj. wsparcie w organizacji, promocji (plakat, FB) i realizacji oddolnych inicjatyw. Rekomendowano działania wykraczające poza nurt, potrzebnej skądinąd, stałej edukacji artystycznej. Podkreślano, że dom kultury powinien kształtować i podnosić kulturowe kompetencje mieszkańców, kształcić kompetencje do odbioru sztuki (wiedza o sztuce, kulturze, estetyce), wzmacniać umiejętności czytania tekstów kultury poprzez wykorzystywanie różnorodnych aktywnych form edukacji kulturalnej. Sugerowano też możliwość współpracy na linii domy kultury – rady osiedli.

Wyznaczono dodatkowe tropy rozwojowe dla domu kultury: angażowanie młodych ludzi w działania wolontarystyczne, organizowanie szkoleń dla amatorów – animatorów kultury (warsztat pracy) oraz włączenie się w działania prospołeczne.

Na pytanie „**Jak wykorzystać potencjał nowego budynku i lokalizacji Domu Kultury <Kubiszówki>?**” padały przeróżne odpowiedzi. Najczęściej rozmówcy podawali następujące propozycje:

- ✓ nowe przestrzenie dla pracowni artystycznych różnego typu,
- ✓ wspieranie młodych muzyków, udostępnienie sali z dużą sceną do prób,

- ✓ „lokalizacja bliżej Rynku daje możliwość wspólnych działań i połączenia sił na rzecz ożywienia Starówki”,
- ✓ wykorzystanie nowego otoczenia jako ciekawego kontekstu działań (sąd, areszt, mieszkańcy o niskim statusie materialnym – potencjalny obszar interwencji),
- ✓ szansa dla Kubiszówki na zbudowanie własnej marki i jednoznacznej identyfikacji wizualnej (nowa lokalizacja wiąże się z niezależną siedzibą, „bez cienia Bielskiego Centrum Kultury”),
- ✓ pomysł na akcję wspólnego tworzenia nowego miejsca, dekorowania pomieszczeń przez uczestników zajęć i osoby chętne,
- ✓ realizacja modelu społecznościowego domu kultury, utworzenia klubokawiarni/czytelni – przyjaznego miejsca spotkań, otwartego dla przybyszów o niemal dowolnej porze, przestrzeni nawiązywania relacji i budowania więzi („w nowym domu kultury przydałaby się czytelnia dostępna dla ludzi z zewnątrz, gdzie można by się napić kawy i poczytać”).

Potrzeby młodzieży – inspiracje powarsztatowe

Informacje zwrotne, które wynikają z przeprowadzonych warsztatów dla młodzieży, wskazują na skojarzenia tej grupy (przedstawiciele grup zajęć stałych prowadzonych w Kubiszówce) związane z pojęciem **dom kultury**. Na ich podstawie można wnioskować, że oprócz miejsca rozwoju zainteresowań i pasji (warsztaty, gry, zajęcia, spotkania, rozwijanie zainteresowań) jest to przestrzeń postrzegana jako „dobre miejsce”, pozwalające na otwartość („jedynie miejsce, w którym mogę gadać o sztuce i ktoś mnie słucha”), z którą wiążą się takie postawy i wartości, jak bycie sobą, samorealizacja, realizacja ciekawych przedsięwzięć, rozwój osobisty, praca, integracja, marzenia, wspomnienia, sukces czy rodzina.

Warsztaty z każdą z grup owocowały czasem zupełnie zaskakującymi pomysłami, zważywszy na punkt wyjścia, tj. zapytanie, jakie zajęcia młodzież widziałaby chętnie w ofercie domu kultury. W odpowiedzi bardzo często wymieniane były zajęcia

o charakterze sportowym (siatkówka, piłka nożna, sztuki walk wschodnich, szermierka, łucznictwo) oraz turystyczno-rekreacyjnym – być może wynika to z faktu, iż szkoła i kluby sportowe nie zaspokajają w pełni tych potrzeb, a oferty niszowych zajęć, takich jak szermierka czy łucznictwo, po prostu brak. Młodzi ludzie wyrazili także duże zainteresowanie sztuką kulinarną – polską i innych narodów (chętnie w ramach festiwali / dni innych kultur), zgłosili chęć udziału w różnych imprezach o charakterze kulinarnym lub współtworzenia festiwalu gotowania, jedzenia, smakowania... Nastolatki byli również zainteresowani rozwojem osobistym i pogłębianiem samoświadomości, niezbędnej do wybrania odpowiedniej ścieżki kariery. Stąd uczestnicy warsztatów artykułowali potrzebę uczestnictwa w różnorodnych zajęciach edukacyjnych, zwłaszcza artystycznych i twórczych: teatralnych, filmowych, muzycznych, fotograficznych, tanecznych, a nawet antropologicznych. Podczas warsztatów pojawiły się pomysły na działania projektowe, takie jak „Bądź sobą” (obóz artystyczny) i „Targi przyszłości” (inicjatywa z zakresu doradztwa zawodowego z udziałem przedstawicieli zawodów, w tym artystycznych; warsztaty i konkretna, sprawdzona wiedza o danym zawodzie), jak również zgłoszono dużą potrzebę uczestnictwa w zajęciach przybliżających wiedzę o kulturze azjatyckiej.

Jak wynika z analizy wyników działań warsztatowych, podstawową potrzebą ankietowanych, być może nie całkiem nawet uświadomioną, jest potrzeba integracji różnych środowisk: grup, subkultur, pokoleń (stąd pomysł młodych na imprezę zatytułowaną *Sport dla seniorów* czy spotkania mające na celu zapoznanie seniorów z muzyką lubianą przez młodzież pn. *Warsztaty z muzyką nowoczesną*), a nawet różnych narodów. Często wskazywanymi formami aktywności kulturalnej są: warsztaty, festiwale, zawody i inne formy współzawodnictwa, dni otwarte, koncerty, prezentacje specjalistów i pasjonatów. Niewątpliwie to dowód dużej potrzeby wspólnotowej, młodzież poszukuje swego zwierciadła społecznego w dorosłych, ludziach z pasją i charyzmą, chce być dostrzegana i doceniana, chce także zobaczyć, jacy są inni, aby się od nich uczyć.

4. WNIOSKI I REKOMENDACJE

W ramach prowadzonych badań zainicjowano poszukiwania, dokonano analizy zebranych informacji i przełożenia ich na rekomendacje do działań, z nadzieją, że staną się katalizatorem uruchamiającym procesy zorientowane na wsparcie inicjatyw lokalnych.

Na łamach niniejszego raportu wyartykułowane zostały pewne widoczne tendencje oraz wnioski i postulaty, istotne dla dalszego funkcjonowania domu kultury.

1. Uczestnicy badania wysoko oceniają znaczenie własnego rozwoju kulturalnego. Jest to dobry punkt wyjścia dla prowadzenia dalszej działalności aktywizacyjnej w tym obszarze.

2. Współczesna sztuka postrzegana jest jako interesująca dziedzina kultury. Badani dobrze oceniają własną zdolność percepcji współczesnego przekazu artystycznego. Deklaracje te mogą wynikać z chęci ukazania własnej osoby w korzystnym świetle, lecz zasadne wydaje się podjęcie prób szerszego upowszechnienia różnych form kultury wysokiej.

3. Wśród imprez, które cieszą się zainteresowaniem badanych, dominują przedsięwzięcia związane z kulturą popularną. Najczęstszą formą regularnej aktywności są seanse kinowe, koncerty muzyki rozrywkowej i występy teatralne.

4. Wśród badanych odnotowano liczną reprezentację osób, które nigdy nie uczestniczyły w koncercie muzyki poważnej, nie były w muzeum czy galerii, nie wybrały się do teatru. Analiza wskazuje, że nie są zainteresowani takimi formami partycypacji kulturalnej. Należałoby rozważyć podjęcie działań zmierzających do kształtowania preferencji kulturowych w większym stopniu ukierunkowanych na kulturę wyższą, np. poprzez zaproponowanie atrakcyjnych i dostosowanych do współczesnych realiów form przekazu treści przynależących do obszaru kultury wysokiej.

5. Uzyskane odpowiedzi dowodzą świadomości respondentów o ich ograniczonym uczestnictwie w kulturze; większość z nich wyraża

brak satysfakcji z częstotliwości udziału w imprezach kulturalnych. Badani zdają sobie sprawę, że kultura jest ważna, jednak różnego rodzaju ograniczenia utrudniają im pełne uczestnictwo w życiu kulturalnym.

6. Wśród najczęściej wskazywanych przyczyn braku uczestnictwa w kulturze znalazł się: brak czasu, brak środków finansowych, brak wystarczająco atrakcyjnej oferty kulturalnej oraz brak informacji na temat imprez kulturalnych.

7. Wyzwaniem pozostaje z pewnością angażowanie także tych, którzy nie mają wykształconych nawyków uczestnictwa w kulturze oraz konsekwentne działania w ramach edukacji kulturalnej najmłodszych.

8. Przeprowadzone badanie obrazuje preferencje mieszkańców co do najbardziej popularnych form aktywności kulturalnej. Wysokość wydatków, które bielszczanie są skłonni przeznaczyć na kulturę, wpisuje się w ogólnopolskie tendencje. Według Raportów o stanie kultury przygotowanych na Kongres Kultury Polskiej w 2009 roku, Polska pozostaje w grupie krajów o najniższych wydatkach na kulturę w Europie. Raport ten potwierdza również powszechne tendencje co do form uczestnictwa w kulturze i spędzania czasu wolnego (przypis dolny).

9. Uwidacznia się również inna tendencja, wskazująca na kulturalną bierność mieszkańców i w większości ich słabe zaangażowanie w sprawy lokalne. Badani wykazali się niskim poziomem rozeznania własnego środowiska pod kątem osób aktywnie działających na polu upowszechniania kultury oraz uwarunkowań w ich aktywności, takich jak np. współpraca z organizacjami pozarządowymi czy poczucie wsparcia środowiska, dla którego działają.

10. Na niski poziom zaangażowania wskazuje brak pomysłów na nowe formy aktywności kulturalnej czy niewielkie zainteresowanie zaangażowaniem się w działania wolontarystyczne zaproponowane przez Dom Kultury im. Wiktorii Kubisz.

11. Z badań wynika również potrzeba rozwijania twórczego kontekstu, budowania zapalników samorozwoju i samoaktywizacji.

W tej perspektywie, na umiarkowany optymizm pozwalają deklaracje młodych ludzi dotyczące ich zaangażowania w zainicjowane działania kulturalne.

12. Analiza przestrzeni miejskiej wskazuje na potrzebę włączenia niewykorzystanych dotąd miejsc o znacznym potencjale kulturowym oraz szczególną rolę Parku im. J. Słowackiego, jako przestrzeni przyjaznej działaniom integrujących i animującym mieszkańców okolicznych dzielnic.

13. Z przeprowadzonych badań wynika, iż Dom Kultury im. Wiktorii Kubisz jest postrzegany jako istotna instytucja kulturotwórcza ciesząca się dużym uznaniem i zaufaniem społecznym. Wynika z nich również oczekiwanie, że winna ona pełnić rolę centrum aktywności i rozwoju społecznego.

14. W przyszłości należałoby/można by rozważyć koncepcję sieciowania lokalnych instytucji kultury, organizacji pozarządowych oraz jednostek pomocniczych, takich jak rady osiedlowe, i wypracowania modelu współpracy dla pełniejszej koordynacji działań kulturalnych w dzielnicach.

15. Pożądanym kierunkiem rozwoju dla Kubiszówki jest z całą pewnością ten, z którym łączą się otwartość na nowe idee i trendy, stała diagnoza środowiska oraz dawanie przestrzeni realnego wpływu na ofertę i program instytucji, zachęcanie do podejmowania oddolnych inicjatyw, pełnienie roli inkubatora kulturalnej aktywności.

BIBLIOGRAFIA

- ✓ Raport z badania świadomości i opinii mieszkańców Bielska-Białej na temat sytuacji społecznej oraz podstawowych aspektów życia miejskiego, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Bielsku-Białej
<http://www.mapaspoleczna.eu/raport-z-badania-swiadomosci-i-opinii-mieszkanow-bielska-bialej-na-temat-sytuacji-spoecznej-oraz-podstawowych-aspektow-zycia-miejskiego>
- ✓ Interaktywna mapa problemów społecznych Bielska-Białej
<http://www.mapaspoleczna.eu/component/imps/?view=mapa>
- ✓ Raport o sytuacji społeczno-gospodarczej województwa śląskiego, Urząd Statystyczny w Katowicach, 2011
http://www.stat.gov.pl/cps/rde/xbcr/katow/ASSETS_Raport_2011.pdf
- ✓ Raport z monitoringu funduszu korkowego Bielsko-Biała, Fundacja Pozytywnych Zmian
http://korkowe.samiswoje.pl/sites/default/files/raporty/Bielsko.Bia%C5%82a_raport.pdf
- ✓ Strategia rozwoju markowych produktów turystycznych Bielska-Białej, Planet PR, lipiec 2011
http://www.visitbielsko.pl/wp-content/uploads/2012/11/Strategia_rozwoju_markowych_produkow_turystycznych_miasta_Bielska_Bialej.pdf
- ✓ Analiza potrzeb kulturalnych mieszkańców województwa śląskiego. Raport z badań, Stowarzyszenie Inicjatywa Katowice, grudzień 2009
http://www.obserwatoriumkultury.pl/files/2011-01-31/silesia_analiza_potrzeb_kulturalnych_finver.pdf
- ✓ Diagnoza społeczna 2011. warunki i jakość życia Polaków, red. Janusz Czapiński, Tomasz Panek, Warszawa 2011
<http://ce.vizja.pl/en/issues/volume/5/issue/3>